

MIRELA ONIGA

**Relația dintre
atributul circumstanțial
și
elementul predicativ suplimentar**

Postfață: **Adina Ungur**

Ediția a II-a

LIMES

2022

CUVÂNT ÎNAINTE	5
CAPITOLUL 1: FUNDAMENTAREA TEORETICĂ	7
1.1. Conceptul de atribut circumstanțial și conceptul de element predicativ suplimentar în viziunea specialiștilor	7
1.2. Diferențe între atributul circumstanțial și elementul predicativ suplimentar desprinse din exemplele specialiștilor	46
CAPITOLUL 2: EXEMPLE DE FUNCȚII SINTACTICE	53
2.1. Exemple de atribute circumstanțiale în texte literare.....	53
2.2. Exemple de elemente predicative suplimentare în texte literare (Poezii – Mihai Eminescu)	61
CAPITOLUL 3: ANALIZA GRAMATICALĂ A ATRIBUTELOR CIRCUMSTANȚIALE ȘI A ELEMENTELOR PREDICATIVE SUPLIMENTARE	67
3.1 Analiza gramaticală a atributelor circumstanțiale.....	67
3.2. Analiza gramaticală a elementelor predicative suplimentare.....	81
CAPITOLUL 4: EXPRESIVITATEA ATRIBUTELOR CIRCUMSTANȚIALE ȘI A ELEMENTELOR PREDICATIVE SUPLIMENTARE	89
4.1. Expresivitatea atributelor circumstanțiale	89
4.2. Expresivitatea elementelor predicative suplimentare	98
BIBLIOGRAFIE	107
Postfață: Atunci când un dascăl devine cercetător (Adina Ungur)	111

CAPITOLUL 1

FUNDAMENTAREA TEORETICĂ

1.1. Conceptul de atribut circumstanțial și conceptul de element predicativ suplimentar în viziunea specialiștilor

Cele două părți de propoziție: atributul circumstanțial și elementul predicativ suplimentar au fost aduse în discuție și analizate în mai multe lucrări de specialitate. Curiozitatea, tentația de a fi studiate provine, probabil și din cauza asemănării dintre ele, dar mai ales, din dorința de a ști, de a cunoaște caracteristicile fiecărei funcții sintactice în parte, apoi de a le putea folosi pentru analiza gramaticală.

În ceea ce privește funcția sintactică de atribut circumstanțial, Dumitru Irimia în *Gramatica limbii române* dă următoarea definiție: „atributul circumstanțial are, concomitent, un regent substantiv (pronume) și un regent verb.”

Și dă exemplul: *Curta, obosit de orele de plimbare, se așază într-un luminiș proaspăt defrișat de trunchiuri falnice de brazi.* (P. Sălcudeanu).

Fiind o determinare facultativă, afirmă autorul, atât a numelui (pronume), cât și a verbului, termenul-atribut poate lipsi, fără consecințe asupra autonomiei semantice sau structurale a

enunțului: *Curta se așază*... Enunțul sintactic își păstrează autonomia și în absența agentului nominal, dar funcția termenului determinant se poate schimba: „înscriindu-se într-o relație de dependență simplă, unilaterală, termenul realizează funcția de circumstanțial.”

Exemplul: ...*obosit de orele de plimbare, se așază*...

Deoarece regentul verbal funcționează ca predicat, absența sa ca atare, ca predicat, sau ca regent al atributului circumstanțial, face imposibilă structura enunțului: *Curta, obosit*...

Sub aspect semantic, atributul circumstanțial descrie o trăsătură distinctivă, permanentă sau manifestându-se la un moment dat, a numelui-regent, care se constituie într-o circumstanță a desfășurării acțiunii verbului-predicat.

Dumitru Irimia vorbește în lucrarea sa despre mai multe circumstanțe ale atributului circumstanțial:

- Cauzală:

Exemplul: *Tovarășul meu, **recrut** în asemenea treburi și **crezând** că hatârul se măsoară cu paharul, duse rachiul de dușcă până la fund.* (C. Hogaș)

- Temporală:

Exemplul: *Malca, **îmbărbătată** de moș Nichifor, se suie în căruță și se culcă.* (I. Creangă)

- De condiție:

Exemplul: *Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, **săvârșită** în stare de legitimă apărare.* (C. Petrescu)

- De concesie:

Exemplul: *Nemulțumirile acestea crescuseră mai ales din pricină că el, **om cu greutate și cu putere**, fusese lăsat să putrezească acolo, la moșia lui, pe când alți domnitori îl căutau ca pe iarba de leac.* (M. Sadoveanu)

În alte enunțuri, atributul descrie concomitent două sau mai multe caracteristici circumstanțiale, astfel coexistă, cel mai frecvent sensul de finalitate cu cel de condiție, circumstanța temporală cu cea cauzală. În acest sens, autorul dă exemplul următor: *O pătură groasă de întuneric greu îmi păru că se desprinde, că mi se ridică de pe suflet și de pe inima mea care, **ușurată** că nu-s lanțurile zgomotoase ale unei grele închisori, începe să bată în voie...* (C. Hogaș).

În concepția lui Dumitru Irimia există mai multe tipuri structurale de attribute circumstanțiale: simplu, dezvoltat, analitic, prepozițional și multiplu. Pentru fiecare situație autorul dă exemple.

Relația de dependență ce stă la baza atributului circumstanțial prezintă două caracteristici definitorii prin coexistența lor: „este o relație de dependență slăbită și își are originea în doi termeni regenți: un nume (pronume) și un verb.”

Una dintre caracteristicile acestei părți de propoziție se reflectă în planul expresiei prin izolarea atributului circumstanțial de regentul său nominal prin pauză. Exemplu: *Mogorogea, **nătâng și zgârcit**, cum era, începe a striga la mine.* (I. Creangă)

Atunci când atributul circumstanțial are dezvoltare infrapropozițională, dependența nominală se manifestă în planul expresiei, spune autorul: „prin flexiune, orientată de principiul acordului, termenul-atribut circumstanțial se acordă în gen și număr cu regentul substantival (pronominal).”

Ca în exemplul: *El, **luptătorul** pentru libertate, să ajungă la bătrânețe subdirector a ce? a unui stabiliment oficial de robie – pușcărie locală!* (I. L. Caragiale)

luptătorul: masculin, singular.

Sau ca în exemplul: *D. Vasilescu și Marmaroșblanc, **amețiți** după cât se pare de berea băută (...) nu erau atenți la povestirea lui Gheorghe.* (M. Preda)

amețiți: masculin, plural

Dumitru Irimia, în lucrarea sa, denumește elementul predicativ suplimentar **complement predicativ**. Acesta provine din: „coexistența în planul semantic al funcției pe care o numește, precum și în planul expresiei, și prin aceasta, în însăși structura și funcționarea enunțului sintactic, a două dimensiuni funcționale, complementare.”

Autorul precizează că există o serie de verbe de simetrie, de apreciere, care, folosite cu pronume reflexiv, cer un complement predicativ după.

Exemplu: *El se consideră /crede/simtel **nedreptățit**.*

În cadrul relației de dublă dependență, complementul predicativ poate determina un verb sau o interjecție și un nume (pronume) în mod concomitent.

Exemplul 1: *Stele nasc umezi pe bolta senină.* (M. Eminescu)

- determină un nume (pronume) și un verb

– complement predicativ: **umezi**

Exemplul 2: *Iat-o cât e de luminoasă*

– determină o interjecție predicativă și un pronume personal

– complement predicativ: **luminoasă**

Autorul amintește și în acest caz despre o serie de verbe care cer obligatoriu prezența unui complement predicativ: **a considera, a socoti, a arăta.**

Exemplul: *Cerea instanței să-l considere iresponsabil.* (M. Preda)

Dumitru Irimia, raportându-se la aspectul semantic, menționează că acest complement predicativ poate exprima:

- **O caracteristică** (stare) a subiectului sau complementului (reală, aparentă, ipotetică sau propusă), care apare în timpul desfășurării acțiunii verbale.

Exemplul: *Mă gândesc că aș fi putut veni pe lume orb, olog să mă uit în lumină ca un ciob...*

- **Calitatea** – prin care este implicat subiectul sau complementul în desfășurarea acțiunii verbale.

Exemplul: *Pentru că nu am fost implicat direct în această realitate, **nici ca victimă, nici ca participant**....* (G. Bogza)

- **O acțiune secundară**, simultană cu acțiunea principală atribuită ca o caracteristică dinamică a subiectului sau complementului.

Exemplul: *Casele cresc în pădurea de pini (albe sau ca șofranul,) **lucind** pe coline.* (L. Blaga)

O altă clasificare realizată de autor face referire la conținutul semantic:

- **Complement predicativ suplimentar** – ca o expresie a însușirii sau calității subiectului (complementului).

Exemplul: *Mă trezesc uneori dimineața **prea bătrân** ca să mai iau totul de la început.* (O. Paler)

2. **Complement predicativ verbal** – ca o expresie a implicării subiectului (complementului) în dezvoltarea unei acțiuni secundare, simultană cu acțiunea verbului regent.

Exemplul: *În ziua aceea când i-a văzut pe acei înși **barând** ușa de la intrare...* (M. Preda)

În funcție de tipurile structurale, Dumitru Irimia clasifică acest complement predicativ nominal în: **simplu** (exemplul: *Niciun marinar și niciun aviator nu se crede că se mai întoarce viu.* – T. Arghezi), **dezvoltat** (exemplul: *...Tăcea acum **cu privirea pierdută în gol.*** – M. Caragiale), **analitic** (exemplul: *Căderea n-are importanță pe ce cale îți vine (...) de cineva care **a fi fost o lepădătură.*** – M. Preda), **complex** (exemplul: *Nu l-am bătut niciodată **a fi așa cum mi s-a dezvoltat ieri,*** un individ fără

scrupule), **propozițional** – *completiva predicativă nominală* (exemplul: *La versurile nesubliniate Eminescu a renunțat (...) că nu merită să intre în opera sa definitivă* – G. Ibrăileanu) și **multiplu** (exemplul: *Așa de spărieți și de nedumeriți mi-închipui că trebuie s-o fi impus de fuga troienii lui Priasmus...* – C. Hogaș). Complementul predicativ verbal, în schimb deține doar trei clasificări: **simplu** (exemplul: *Cine l-ar fi văzut mângâindu-și copiii murdari...*), **propozițional** (exemplul: *...Eu așa am bătut găina și iacătă-o cum se ouă.* – I. Creangă), **multiplu** (exemplul: *Îl vedeam ridicându-se încet ca o cobră, legănându-și trupul șerpuitor, sprijinindu-se pe coadă, lățindu-și capul, fluturând-o amenințător.*)

Din punct de vedere al topicii, complementul predicativ stă după un verb predicativ: (exemplul: *Tâmpla bate liniștită.*)

Un element de diferențiere în ceea ce privește cele două părți ale propoziției: atribut circumstanțial și complement predicativ este topica, atributul circumstanțial stă întotdeauna în fața regentului verbal, însă acțiunea, însușirea exprimată prin complementul predicativ este simultană cu acțiunea verbului, fiind așezat după acesta.

Exemplul₁: *Mihaela, obosită, s-a întors acasă.* (obosită – atribut circumstanțial).

Exemplul₂: *Mihaela s-a întors obosită acasă.* (obosită – complement predicativ).

Referitor la articularea complementului predicativ, acesta „nu primește articol hotărât, nici când este juxtapus verbului, nici când

este precedat de prepoziția **ca**,² excepție făcând cazul în care complementul predicativ este determinat de un atribut, primește atunci articol hotărât.

Exemplul: *Și iată cum în sfânta zi de Duminica mare mă trezii **stăpânul** în regulă al unei iepe mici și slabe.* (C. Hogaș)

Gheorghe Bulgăr în lucrarea: ***Limba română, Sintaxă și stilistică***, definind elementul predicativ suplimentar, spune că acesta exprimă: „o caracteristică sau o acțiune simultană cu aceea a verbului și referitoare la nume.”

Exemplul: *Să vă găsim **sănătoși**.*

Autorul precizează că elementul predicativ suplimentar poate fi introdus prin prepozițiile și locuțiunile prepoziționale: ***ca, drept, în calitate de.***

Exemplul₁: ***Drept cine mă iei?***

Exemplul₂: *El este socotit de revoluționari **ca specialist**.*

Tot valoare sintactică de element predicativ suplimentar regăsim și în exemplele următoare, cu aspect verbal de participiu și gerunziu.

Exemplul₁: *Îi vedem **grăbiți**.* (participiu)

Exemplul₂: *Îi vedem **grăbindu-se**.* (gerunziu)

Alți doi lingviști renumiți: Iorgu Iordan și Vladimir Robu în lucrarea: ***Limba română contemporană***, vorbind despre predicativul suplimentar, precizează existența unor construcții care se pot explica prin derivarea din două „enunțuri primare.”